

جایگاه اقتصاد در تأمین امنیت فردی و اجتماعی و راه‌کارهای آن

از دیدگاه قرآن

پوهنیار عبدالسبحان صدیقی^۷

تقریظ‌دهنده: پوهاند دادمحمد نذیر

مجله‌ی علمی-تحقیقی حوزه‌ی علوم
اجتماعی پوهنتون کابل، ۱ (۴) ۱۴۰۰

چکیده

یکی از موضوعاتی که به بحث اقتصاد ربط دارد، بحث امنیت است که جامعه بیش از هر چیز برای رسیدن به زندگی مطلوب و دست‌یابی به کمال و سعادت، نیازمند امنیت در سطوح و ابعاد مختلف و علی‌الخصوص در بعد فردی و اجتماعی است. از آنجایی که ناامنی در جوامع انسانی نقش به‌سزایی در بی‌ثباتی نظام‌ها دارد، محقق در تحقیق حاضر در صدد آن است تا با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و استفاده از متن کتاب‌خانه‌یی نقش اقتصاد را در تأمین امنیت فردی و اجتماعی تبیین نماید و با طرح مباحثی مانند نظام اقتصادی اسلام، راه‌کارهای دین در بهبود وضعیت اقتصادی مردم و جامعه به این نتایج رسیده است که اسلام دین کارآمدی است و به تمام زوایای وجودی انسان و از جمله اقتصاد توجه خاص نموده و نقش اقتصاد در ایجاد امنیت جامعه را تبیین نموده است.

اصطلاحات کلیدی: اقتصاد؛ امنیت فردی؛ امنیت اجتماعی؛ قرآن؛ اسلام

The Position of Economics in Providing Individual and Social Security and its Solutions from the Perspective of the Qur'an.

Jr. Teaching Asstt. Abdulsobhan Sediqi

Abstract

One of the issues related to economics is the issue of security, that society, more than anything else, in order to achieve a desirable life and achieve perfection and happiness, needs security at different levels and dimensions, especially in the individual and social dimension. Since insecurity in human societies plays an important role in the instability of systems, the researcher in the present study seeks to explain the role of economics in providing individual and social security using descriptive-analytical methods and the use of library text. By discussing issues such as the economic system of Islam, the solutions of religion in improving the economic situation of people and society has reached the conclusion that Islam is an efficient religion and has paid special attention to all aspects of human existence, including economics and the role of economics in creating security. Has explained society.

Keywords: Economy; Personal Security; Social Security; Quran; Islam

ارجاع

صدیقی، عبدالسبحان. (۱۴۰۰). جایگاه اقتصاد در تأمین امنیت فردی و اجتماعی و راه‌کارهای آن از دیدگاه قرآن. مجله‌ی علمی-تحقیقی حوزه‌ی علوم اجتماعی پوهنتون کابل، شماره ۱ (۴)، صص ۹۳ - ۱۰۷.

^۷ استاد پوهنخی تعلیم و تربیه، مؤسسه‌ی تحصیلات عالی سمنگان

مقدمه

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوات وسلام على سيدنا ونبينا و مولانا محمد و على اله و صحبه أجمعين. اما بعد؛ از جمله موضوعاتی که در قرآن کریم مورد بحث قرار گرفته است، موضوع امنیت می باشد. امنیت از ضروری ترین نیازهای بشری در همه عصرها می باشد و این نیاز، یکی از مهم ترین و بزرگ ترین نعمات مادی و معنوی برای جوامع انسانی و حیات فردی و اجتماعی به شمار آمده است و شاید بعد از نیازهای زیستی مهم ترین نیاز انسان و جامعه باشد.

با مطالعه آیات و احادیث به این نکته پی می بریم که پیامبر (ص) دغدغه امنیت جامعه ی نوپای اسلام را داشته اند و همواره سعی و تلاش شان براین بوده که مردم را از عواقب شوم ناامنی نجات داده و لذت شیرینی امنیت را به کام مردم بچشانند. قرآن کریم امنیت را یکی از اهداف استقرار حاکمیت الله متعال دانسته و به صورت مستقیم و غیرمستقیم به آن پرداخته است.

در سوره ی مبارکه ی قریش بعد از ذکر نعمت هایی که خداوند به قریش اعطا کرده است از قبیل برقراری انس و الفت در بین آنان، زمینه سازی فعالیت های اقتصادی در کوچ های تابستانی و زمستانی که به شام و یمن می کردند و نیز نعمت بزرگ خانه خدا که در آن سرزمین واقع شده است، آمده است: (فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ، الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَ أَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ) (قریش، ۳-۴) (بایستی خداوندگار این خانه (خدا، کعبه) را بپرستند (که این امن و امنیت را در طول راه و در شهرها و کشورهای پر از کشمکش و ستم و جنگ و غارت، برای ایشان فراهم آورده است). خداوندگاری که از گرسنگی ایشان را رها نیده است و خوراک شان داده است و آنان را از خوف و هراس (راه زنان قبائل در راه ها، و ستم گران و قلدران در شهرها و کشورها، رهایی بخشیده است و) ایمن ساخته است (خرم دل، ۱۳۸۵، ص ۱۳۲۷)

در واقع رشد پایدار اقتصاد، به عنوان مؤلفه ی مهم در تأمین امنیت تلقی می شود. اگر اقتصاد سالم باشد، تولید امنیت می نماید و اگر اقتصاد خراب باشد تولید ناامنی می کند. اقتصاد بنیان زندگی را شکل می دهد و در اخلاق و منش های رفتاری انسان و نیز در ترقی و انحطاط جامعه تأثیر به سزایی دارد. غنماندی مادی و اقتصادی انسان در حیات مادی و دنیایی و در مسیر تعالی الهی امری ممدوح به شمار آمده است.

یکی از دلایلی مهمی که انجام چنین پژوهش های را بیشتر ایجاب می کند، این است که در شرایط فعلی کشور یکی از برنامه های اساسی دولت مردان نظام جمهوری اسلامی افغانستان تأمین بهینه ی معیشت مردم و حفظ امنیت آن هاست. هم چنان از مهم ترین مسایل کشورهای جهان سوم و یا کشورهای در حال توسعه ی جهان، مسایل اقتصاد است. در کشورهای اسلامی هم چون افغانستان

لازم است فرامین الهی و قوانین قرآن در تمامی زمینه‌های حیات بشری و از جمله زمینه‌ی اقتصادی پیاده شود و مورد آگاهی و اطلاع‌رسانی قرار گیرد، تا ضمن به کارگیری دستورات الهی به سمت صعود به قله‌های عدم وابستگی اقتصاد گام برداشته شود، چرا که در سایه‌ی کاربرد این تعالیم سعادت دنیا و آخرت تضمین می‌گردد.

نقش قرآن در ایجاد امنیت فردی و اجتماعی چشم‌گیر بوده، امنیت از موضوعات بسیار مهمی است که خداوند متعال در کلامش به طور گسترده به آن اشاره نموده است. چنانچه که الله متعال می‌فرماید: (فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ، الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَ أَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ) (قریش، ۳-۴). ترجمه: (بایستی خداوندگار این خانه (خدا، کعبه) را بپرستند (که این امن و امنیتی را در طول راه و در شهرها و کشورهای پر از کشمکش و ستم و جنگ و غارت، برای ایشان فراهم آورده است). خداوندگاری که از گرسنگی ایشان را رهانیده است و خوراکشان داده است، و آنان را از خوف و هراس (راه‌زنان قبائل در راه‌ها، و ستم‌گران و قلدران در شهرها و کشورها، رهایی بخشیده است) و ایمن ساخته است (خرم‌دل، ۱۳۸۵، ص ۱۳۲۷)

در این تحقیق سعی شده است که با توجه به آیات قرآن کریم به تبیین نقش اقتصاد در تأمین امنیت فردی و اجتماعی پرداخته شود. در این مقاله به سؤالات چون: اقتصاد چه جایگاه و نقشی را در تأمین امنیت فردی و اجتماعی از دیدگاه قرآن کریم ایفاء می‌نماید؟ معنا و مفهوم اقتصاد از دیدگاه قرآن چیست؟ مبانی اقتصاد در قرآن چیست؟ دریافت خواهیم نمود. این تحقیق به روش تحلیلی توصیفی با استناد از منابع معتبر به طور کتاب‌خانه‌یی می‌باشد. با بهره‌گیری از روش یادشده تلاش شده است که به پاسخ سؤال مطرح شده از منابع اصیل (قرآن) و سایر منابع معتبر استخراج گردد.

اقتصاد

معنای لغوی اقتصاد: اقتصاد از ماده‌ی قصد به معنای تصمیم‌گیری و اراده به انجام کاری می‌باشد (مصطفوی، ۱۳۶۸، ج ۹، ص ۲۶۹). و در معانی مرتبط دیگری چون عدل و میانه‌روی نیز آمده است (جوهری، ۱۴۰۷، ج ۲، ۵۲۴). راغب اصفهانی اقتصاد را به معنای میانه‌روی و پرهیز از افراط و تفریط در هرکاری می‌داند (اصفهانی، ۱۴۱۲، ج ۴، ص ۱۹۷).

معنای اصطلاحی اقتصاد: تعابیر متعددی در رابطه به تعریف اصطلاحی اقتصادی شده است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌نماییم. اقتصاد علمی است که در باره ثروت بحث می‌کند و در عین حال یکی از شعبه‌های علوم بررسی انسان است (مارشال، ۱۳۴۰، ص ۸). تعریف دیگری از دید اقتصاددانان ارائه

شده است که عبارت است از (مطالعه‌ی رفتار فردی و اجتماعی بشر در ارتباط با استفاده از منابع در جهت تأمین اهداف مادی بشر می‌باشد (قحف، ۱۳۸۵، ص ۱۶۷).

امنیت

معنای لغوی امنیت: کلمه‌ی امنیت از ریشه‌ی امن گرفته شده که به معنای در امان بودن، ایمنی و آسودگی می‌باشد (حسینی زبیدی، ج ۱۸، ص ۲۴). راغب اصفهانی امنیت را به معنای سکونت روح و از بین رفتن ترس می‌داند. هم چنین ایشان معتقد است که امن، امانت و امان در اصل مصدر هستند و به حالت و وضعی اطلاق می‌شود که انسان در آرامش باشد، گاه نیز به چیزهای اطلاق می‌شود که انسان بر آن امانت‌دار و امین است (اصفهانی، ۱۴۱۲، ج ۱، ص ۹۰). در قرآن کریم افزون بر واژه‌ی امن و مشتقات آن (نور، ۵۵، دخان، ۵، بقره، ۱۹۶، نحل، ۱۱۲). از کلید واژه‌هایی مانند سلم (بقره، ۲۰۸)، سلام (رعد، ۲۴)، سکینه (توبه، ۲۶)، صلح (نساء، ۱۲۸) نیز به کار رفته است.

معنای اصطلاحی امنیت: امنیت به معنای حراست از یک فرد، جامعه، ملت و یک کشور در برابر تهدیدهای خارجی است. و نقطه مقابل (تهدید) به شمار می‌رود، هر کشوری که بتواند تهدیدهای بالقوه و بالفعل را از میان بردارد، به آسایش و امنیت رسیده است. در مورد افراد به معنای آن است که مردم هراس و بیمی نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته باشند و به هیچ وجه حقوق آنان به مخاطره نیفتد و هیچ عاملی حقوق مشروع آنان را تهدید ننماید (عمید زنجانی، ۱۳۶۸، ص ۵۴۸).

امنیت فردی

از این که امنیت معنای اطمینان، عدم خوف و در امان بودن و نهراسیدن را در بر دارد. یعنی از احساس امنیت تا اطمینان خارجی در این واژه نهفته است، قرآن کریم با تأکید بر اصل کرامت و ارزش والای انسان در عالم آفرینش بر حفظ حرمت در حریم این مخلوق و مخالفت با هرگونه تعدی و تجاوز به حقوقش پای فشرده است، این معنا به ویژه از مقام بلندی که خداوند متعال به انسان قائل شده است خوب تر دانسته می‌شود. خداوند متعال آدم را در ابعاد متعددی می‌ستاید چنانچه که او را اشرف مخلوقات می‌داند و می‌فرماید: (وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً) (اسراء، ۷۰). ما آدمزادگان را (با اعطا عقل، اراده، اختیار، نیروی پندار و گفتار و نوشتار، قامت راست و غیره) گرامی داشته‌ایم، و آنان را در خشکی و دریا (بر مرکب‌های گوناگون) حمل کرده‌ایم، و از چیزهای پاکیزه و خوش مزه روزیشان نموده‌ایم، و بر بسیاری از آفریدگان خود کاملاً برتریشان داده‌ایم (خرم‌دل، ۱۳۸۵، ص ۵۷۷).

در آموزه‌های دینی اساس امنیت فردی را ایمان قلبی و نیالودن آن به ظلم و گناه می‌دانند. خداوند متعال فرموده است: (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) (احقاف، ۱۳). کسانی که می‌گویند: پروردگار ما تنها یزدان است، سپس (بر این توحید و یکتاپرستی) ماندگار می‌مانند، نه ترسی بر آنان است و نه غمگین می‌گردند (خرم‌دل، ۱۳۸۵، ص ۱۰۷۰). بر اساس این آیه امنیت فردی تنها در ایمان به خدا و عمل صالح به وجود می‌آید و در سایه‌ی توحید و دین‌داری، آسایش روحی و فکری و امنیت فردی تأمین می‌گردد. بر اساس همین ایمان قلبی است که خداوند متعال در آیه‌ی دیگر فرموده است: (أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ) (رعد، ۲۸). هان! دل‌ها با یاد خدا آرام می‌گیرند (و از تذکر عظمت و قدرت خدا و انجام عبادت و کسب رضای یزدان اطمینان پیدا می‌کنند). بر اساس این آیه، امنیت فردی در تفکر، تدبیر و قرائت کلام الهی گنجانیده می‌شود، از این رو می‌توان با استناد به این آیه، امنیت فردی را در قالب ایمان واقعی، آرامش روحی و اعتماد به الله متعال تعریف کرد. در واقع امنیت فردی آرامش و آسایشی است که فرد بدون در نظر گرفتن امکانات جامعه و دولت برای خود فراهم می‌نماید.

امنیت اجتماعی

اجتماع واژه‌ی است که معنای گرد آمدن، جمع شدن، فراهم آمدن دسته‌ی که برای هدف مشترک گرد هم آیند، را می‌دهد (عمید، ۱۳۶۵، ص ۱۰۳). امنیت اجتماعی عبارت است از رهایی از اضطراب و تعقیب ایمنی مثلاً یک گروه اجتماعی نظیر خانواده یا یک مجمع قومی، مذهبی و غیره (نصری، ۱۳۸۰، ص ۱۲۷).

بنابراین، هدف اصلی امنیت اجتماعی برقراری نظم در جامعه و جلوگیری از وقوع انحرافات اجتماعی است. در مقابل آن ناامنی اجتماعی شامل تهدید علیه ارزش‌های موجود یک جامعه است. وقتی که یک جامعه از تأمین حد اقل امنیت برای یک زندگی قابل قبول و مطلوب ناتوان بوده و اعضای آن جامعه از سوی گروه‌ها و افراد منحرف و مجرم در معرض خطر و تهدید باشند، در واقع آن جامعه ناامن می‌شود. پس امنیت اجتماعی یک جامعه عبارت از آرامش و آسودگی که جامعه برای اعضای خویش فراهم می‌کند.

جایگاه اقتصاد در تأمین امنیت فردی و اجتماعی از منظر قرآن

از مهم‌ترین مسایل هر کشور، اقتصاد آن کشور می‌باشد که نقش اساسی را در ایجاد امنیت و آرامش جامعه خویش ایفاء می‌نماید.

نقش فعالیت‌های اقتصادی در ایجاد امنیت فردی

صنعت

مسلمانان سابقه‌ی حائز اهمیت در علوم طبابت، دواسازی و صنایع مختلف دیگر دارند و این امر به نوبه‌ی خود باعث شده است که جامعه و کشورهای اسلامی از وابستگی اقتصادی به جوامع بیگانه بی‌نیاز باشند. صنایع و فنون، اهمیت و ارزش خاصی در پیشگاه قرآن دارند. چنان‌چه از کشتی‌سازی در سوره‌ی مومنون، ۲۷، سنگ‌تراشی در سوره حجر، ۸۲، معماری در سوره قصص، ۳۸، نساجی در سوره نحل، ۹۷ و غیره نام برده و در مواردی آموزش‌های فنی را به خداوند متعال نسبت می‌دهد و می‌فرماید: (وَ عَلَّمَنَا هُنَا صِنْعَةَ لُبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ) (انبیاء، ۸۰) و بدو ساختن زره را آموختیم تا (این لباس جنگی) شما را در جنگ‌ها حفظ کند. پس آیا شما (خدا) را در برابر همه این نعمتها) سپاسگزاری می‌کنید؟ (خرم‌دل، ۱۳۸۵، ص ۶۷۰). این آیه‌ی قرآنی به ما می‌آموزد که مفاد صنعت او تنها به خودش باز نمی‌گردد بلکه سود اجتماعی دارد و به سایر مردمان نیز سود می‌رساند. پس جامعه‌ی زنده و درحال رشد همواره نیازمند تقویت صنایع و تشویق صنعت‌گران و گشودن راه‌های اکتشافات صنعتی و توجه کامل به استفاده از فنون جدید است.

کشاورزی

حیات اقتصادی و تأمین مواد غذایی یک کشور وابسته به کشاورزی آن است. از همین رو، خداوند مردم را به احیای زمین فرا می‌خواند و خود را احیاگر زمین معرفی می‌نماید: (وَ آيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيِّتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ) (یس، ۳۳) نشان‌های (از قدرت خدا بر رستاخیز) برای آنان، زمین مرده است که آن را حیات بخشیده‌ایم و از آن دانه‌هایی را بیرون آورده‌ایم که ایشان از آن تغذیه می‌کنند (خرم‌دل، ۱۳۸۵، ص ۹۲۴). خداوند در این آیه، احیای زمین و کشت حبوبات را که به وسیله‌ی کشاورز انجام می‌گیرد، به خودش نسبت می‌دهد، زیرا خدا منشأ حیات است و کشاورز وسیله‌ی بیش نیست. بخش کشاورزی می‌تواند قسمت مهمی از فرصت‌های اشتغال مورد نیاز جوامع را تأمین کند و وظیفه‌ی اشتغال آفرینی را در جامعه زیاد می‌سازد و بیکاری را کاهش می‌دهد. به هر اندازه که زمینه‌ی کار در جامعه فراهم شود به همان اندازه امنیت فردی و اجتماعی تأمین می‌شود.

نقش مسکن در تأمین امنیت فردی

از نیازهای اولیه‌ی هر انسان، بهره‌مندی از امنیت روحی و فکری و برخورداری از آسایش جسمی و روانی است. از مهم‌ترین عامل در این زمینه داشتن خانه و سرپناه است که این امر خود مستلزم داشتن اقتصاد مناسب می‌باشد. خداوند متعال در این زمینه می‌فرماید: (وَ اللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا)

(نحل، ۸۰) خدا است که (به شما قدرت آن را داده است که بتوانید برای خود خانه‌سازی کنید) و خانه‌های‌تان را محلّ آرامش و آسایش‌تان گردانیده است (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۵۴۶).

اقتصاد و نقش آن در تأمین امنیت اجتماعی

امنیت و آرامش از نعمت‌های بزرگ الهی و بستری برای تکامل مادی و معنوی جامعه‌ی انسانی است که خود مستلزم رشد اقتصادی است. کرامت و استعداد‌های انسان در جامعه‌ی که امنیت ندارد و مضطرب است شکوفا و بالنده نخواهد شد. رشد و توسعه‌ی اقتصادی، هم‌زمان با بالا رفتن درآمدها و بهبود سطح اشتغال و رفاه شهروندان، حاصل مدیریت درست امور اقتصادی و توجه به اصول علم اقتصاد است که در نتیجه‌ی آن آرامش و امنیت کامل فراهم می‌شود.

قرآن کریم نیز یکی از مهم‌ترین عوامل اطاعت از یک حکومت مشروع را تأمین معیشت و ساماندهی اقتصادی آن معرفی می‌کند و می‌فرماید: (فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ، الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ) (قریش، ۳-۴) بایستی خداوندگار این خانه (خدا، کعبه) را بپرستند (که این امن و امنیت را در طول راه و در شهرها و کشورهای پر از کشمکش و ستم و جنگ و غارت، برای ایشان فراهم آورده است). خداوندگاری که از گرسنگی ایشان را رهانیده است و خوراک‌شان داده است، و آنان را از خوف و هراس (راه‌زنان قبائل در راه‌ها، و ستم‌گران و قلدران در شهرها و کشورها، رهایی بخشیده است (و) ایمن ساخته است (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۱۳۲۷).

پس با در نظر داشت آیه‌ی فوق گفته می‌توانیم که حکومت الهی، حکومتی است که برای باقی ماندن و تحکیم موقعیت خود، نیازمند تکثیر ثروت، درآمد مناسب و توزیع عادلانه‌ی آن و هم‌چنان فراهم کردن رفاه و آسایش جامعه از نظر معیشتی در وضعیت خوبی باشند و مردم از این ناحیه اضطراب و نگرانی را احساس نکنند.

مالکیت خصوصی و نقش آن در ایجاد امنیت اجتماعی

خداوند متعال در آیات متعددی بر مالکیت خصوصی تأکید نموده است که به برخی از آن‌ها در این جا اشاره می‌نماییم. (فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ) (جمعه، ۱۰) آن‌گاه که نماز خوانده شد، در زمین پراکنده گردید و به دنبال رزق و روزی خدا بروید. (لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا لَهُمْ وَ لِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا لَهُنَّ) (نسا، ۳۲) مردان نصیبی دارند از آن‌چه فراعنک می‌آورند و زنان (هم) نصیبی دارند از آن‌چه به دست می‌آورند (و هریک از زنان و مردان دارای سرشتی و حقوقی فراعور حال خود می‌باشند. پس با تلاش و کوشش شبانه‌روزی رحمت و برکت خدای را بجوید) (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۱۵۲).

آنچه بر حکومت اسلامی لازم است آن است که برای اقتصاد جامعه برنامه‌ریزی کند و روابط اقتصادی را به صورتی منظم که دارای قوام و توازن باشد به وجود آورد تا زمینه برای آن فراهم شود که دین خدا بر جا باشد و مردمان بتوانند قسط و عدل را برپا دارند. هم‌چنان در جامعه‌ی که زندگی می‌نمایند امنیت خاطر داشته باشند، در آن جامعه حقی پامال نشود و هیچ‌گونه کار ناشایستی که امنیت آن‌ها را به مخاطره بیندازد صورت نگیرد (احمدی میانجی، ۱۳۸۲، ص ۲۰).

دین مقدس اسلام دست‌آورد‌های هرکس را از آن خود او دانسته و به‌دین وسیله شور و عشق کار را در او تشدید نموده و در نتیجه استعداد‌های نهفته‌ی او را وادار به فعالیت و ابتکار می‌نماید. از سوی هم کارهایی را که فسادبرانگیز است و موجب تباهی می‌شود و نیز اعمالی را که منجر به ضررهای مادی و معنوی فردی و یا اجتماعی جامعه شود، تحریم کرده است. کارهای فسادانگیز و تباه‌کننده و یا اعمالی که موجب پیدایش مال و سرمایه از راه حرام گردد، نتیجه‌اش سلب امنیت مردم می‌شود.

نقش حمل و نقل در ایجاد امنیت اجتماعی

خداوند متعال در آیات متعددی به مسأله‌ی حمل و نقل و راه به عنوان یک نعمت یادآوری کرده است و از مردمان می‌خواهند که خداوند را به‌خاطر آن شکر و سپاس‌گزاری نمایند. چنان‌چه که می‌فرماید: (هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ) (یونس، ۲۲) او است که شما را در خشکی و دریا راه می‌برد (و امکان سیر و حرکت در قاره‌ها و آب‌ها را برای شما میسر می‌کند) (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۳۹۹).

از نعمت‌های دیگری که خداوند به بشر ارزانی داشته است، می‌توان به حمل و نقل دریایی و راه‌های دریایی اشاره کرد. خداوند متعال در آیه‌ی ۳۲ سوره شوری، به ساخت کشتی اشاره می‌کند که همانند کوه‌ها و پرچم‌های افراشته در دریا و روی آب حرکت می‌کنند و امکان حمل و نقل دریایی را برای بشر فراهم می‌آورند، چنان‌چه که می‌فرماید: (وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ) و از جمله نشانه‌های (شناخت خدا و قدرت) او کشتی‌هایی است هم‌چون کوه‌ها که بر صفحه‌ی دریاها به حرکت درمی‌آیند (همان، ۱۰۲۹). یقیناً که توسعه راه‌ها در تکامل و پیشرفت تمدنی و فرهنگی بشر نقش اساسی دارد که برای هیچ‌کس پوشیده نیست. در روشنایی این آیات چنین برداشت می‌شود که خداوند راه‌های مختلف را عاملی مهم برای دستیابی بشر به مقاصد و منافع خویش معرفی می‌کند.

در جای دیگر خداوند متعال در مورد تعدد راه‌ها چنین فرموده است: (وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيضٌ وَ حُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَ غَرَابِيبُ سُودٌ) (فاطر، ۲۷) (و مگر نمی‌بینی که) کوه‌ها خطوط و جاده‌هایی است (که بر سطح زمین کشیده شده است. خطوط و جاده‌هایی) که برخی‌ها سفید و برخی‌ها سرخ و بعضی‌ها سیاه‌پررنگ است، و هریک از آن‌ها به رنگ‌های مختلفی و در طرح‌های متفاوتی (با دست

تقدیر پروردگار، بر چهره‌ی زمین ترسیم گشته) است. از این آیه چنین نتیجه گرفته می‌شود که راه‌ها باید متعدد و متنوع باشند تا امکان گذر و حمل نقل جاده‌یی بیشتر و بهتر فراهم شود. تعدد و تنوع راه‌ها نشان آرامش و امنیت است. بنابراین، افزون بر توسعه‌ی جاده‌ها و راه‌ها باید همواره به فکر تأمین امکانات رفاهی و امنیتی و مانند آن بود تا زمینه برای حمل و نقل اموال تجارتي مهیا شود. در این قسمت دولت‌ها نیز با سرمایه‌گذاران و سکاتور خصوصی همواره همکاری باشند تا مسیر راه‌ها و جاده‌های متعدد را که از یک منطقه به منطقه‌ی دیگر وصل می‌شوند، تسهیل بخشند. فراهم نمودن تسهیلات در مسیر راه‌ها و مناطق مختلف کشور سبب رشد اقتصاد و امنیت اجتماعی می‌شود.

تأمین اجتماعی، ابزاری برای تحقق امنیت اجتماعی

بدیهی است که با گسترش و توسعه سطح پوشش تأمین اجتماعی در صورت ثابت بودن سایر عوامل مؤثر، فقر نیز کاهش می‌یابد. تأمین اجتماعی به طور کلی مسوولیت و تعهد جامعه را در تأمین امنیت اجتماعی و اقتصادی برای تک‌تک افراد منعکس می‌کند، نظام تأمین اجتماعی بخشی از نظام رفاه اجتماعی محسوب شده و تحقق برخی هدف‌های آن را از طریق راهبرد یا برنامه‌های بیمه‌یی و حمایتی بر عهده دارد، پیدایش بیمه‌های اجتماعی در شکل‌گیری نظام تأمین اجتماعی و تعمیق و گسترش آن نقش بسیار برجسته‌یی داشته است (طالب، ۱۳۶۸، ص ۱۸).

نقش استقلال اقتصادی و خودکفایی در ایجاد امنیت اجتماعی

اقتصاد یکی از مقوله‌های مهمی است که هر جامعه به تناسب فرهنگ و آیین خود با آن سروکار دارد و برای رشد اقتصادی جامعه خود و افزایش رفاه و رسیدن به امنیت از طریق تولید کالا و خدمات تلاش می‌نمایند، تا با افزایش ثروت ملی، سطح رفاه افراد جامعه را افزایش دهند. اولین قدم برای دستیابی به این منظور رسیدن به خودکفایی اقتصادی می‌باشد. مقصود از خودکفایی این است که جامعه بتواند نیازمندی‌های خود را در حد بالایی از رفاه تولید نماید و ناگزیر از وارد کردن کالا از خارج نباشد (حائری، ۱۳۸۶، ص ۱۰).

در خودکفایی توانمندی و اقتدار نهفته است، جامعه‌ی خودکفا روی پای خود ایستاده است، تلاش برای دستیابی به حد معقولی از خودکفایی و برنامه‌ریزی اصولی برای نیل به استقلال اقتصادی توأم با حضور قدرت‌مند در عرصه‌های جهانی از نگاه اقتصاد اسلامی یک ضرورت است، چرا که بدون دست‌رسی به چنین جایگاهی زمینه و راه نفوذ بیگانگان در سرنوشت مسلمانان فراهم می‌گردد که اسلام چنین وضعی را رد می‌کند. رسیدن به اقتصاد مستقل را می‌توان از این آیه استنتاج کرد، خداوند متعال می‌فرماید: (وَ لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا) (نساء، ۱۴۱) خداوند هرگز برای کافران بر

مؤمنین راه تسلطی قرار نداده است. بدیهی است که از جمله راه‌های سلطه‌ی کفار بر مؤمنین، سلطه‌ی اقتصادی است. با در نظر داشت این آیه بر مسلمانان لازم است که در تمام عرصه‌ها از جمله در عرصه‌ی فعالیت‌های اقتصادی به گونه‌ی عمل کنند تا زمینه و بستر خوب زندگی را برای خود فراهم سازند. در جای دیگر خداوند متعال فرموده است: (وَاعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ) (انفال، ۶۰) برای (مبارزه با) آنان تا آن‌جا که می‌توانید نیروی (مادی و معنوی) آماده سازید. مؤمنان وظیفه دارند تلاش کنند و خود را از وابستگی‌ها از جمله در بعد اقتصادی رهایی دهند.

گرچه سیاق آیه نشان می‌دهد که در باره‌ی جنگ است و طبعاً مهم‌ترین نیرو برای مقابله با دشمن نیروی نظامی است، اما کلمه (من قوه) هر نیروی را شامل می‌شود به خصوص در جنگ‌های امروز که قدرت اقتصادی یکی از دو طرف جنگ در سرنوشت آن نقش به‌سزایی دارد. دشمنان اسلام با حفظ برتری اقتصادی خود اجازه نخواهند داد که مسلمانان وابسته، از آنان قوی‌تر گردند، در مجموع می‌توان گفت که اسلام با مطرح کردن بحث خودکفایی به دنبال تأمین نیاز جامعه‌ی اسلامی در حد بالایی از رفاه با اتکاء به توان‌مندی‌های داخلی است و در مباحث مربوط به استقلال اقتصادی هم به دنبال حضور فعال و قدرت‌مند در تجارت و سایر فعالیت‌های اقتصادی در صدد قطع وابستگی و عزت و عظمت و سربلندی جامعه‌ی اسلامی است (رضایی دوانی، ۱۳۸۹، ص ۴۸).

از آیات قرآن کریم چنین برمی‌آید که دولت‌های اسلامی وظیفه دارند که از هرگونه سیاستی برای جلوگیری از نفوذ بیگانگان به کشور استفاده نمایند و به‌همین منظور دستور فراهم کردن نیرو برای مقابله با دشمن، در هر زمینه و از جمله اقتصاد مسلمانان مستقل باشند، زیرا بزرگ‌ترین راه نفوذ دشمنان از طریق تأمین نیازهای اقتصادی است.

راه‌کارهای نظام اقتصادی اسلامی در ایجاد امنیت

لزوم رعایت عدل و انصاف در تعاملات گسترده‌ی اجتماعی

در قرآن کریم موضوعاتی چون نفی هرگونه تعدی، تجاوز به حقوق فردی و اجتماعی فرد و افراد و لزوم رعایت عدل و انصاف در تعاملات گسترده‌ی اجتماعی به کرات مطرح شده است. این امر نمایان‌گر اهمیت تعامل عدالت با امنیت در همه ابعاد آن می‌باشد، هم‌چنان ظلم و ستم‌گری در قرآن نیز متعارض با ایمان و امنیت و مایه‌ی نابودی و هلاکت اقوام ستم‌گر و بی‌ایمان به حساب آمده است. قرآن کریم در بسیاری آیات به این مسأله اشاره کرده است و از جمله می‌فرماید: (وَ لَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونََ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَ مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ) (یونس، ۱۳) ما گروه‌ها (و نسل‌های زیادی) را هلاک کرده‌ایم که پیش از شما بوده‌اند، بدانگاه که ستم کرده‌اند (و راه

گناه سپرده‌اند) و پیغمبران شان برای آنان دلایل روشن و معجزات آشکاری آورده‌اند و ارائه نموده‌اند، ولی آنان جزو کسانی نبوده‌اند که ایمان بیاورند (و سخنان پیغمبران را بشنوند و به دنبال ایشان روند. آری در گذشته و حال و آینده) این چنین گروه بزهکاران را سزا می‌دهیم (پس خویشتن را بپایید و نافرمانی ننمایید) (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۳۹۵).

درجای دیگری خداوند متعال فرموده است: (لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ) (حدید، ۲۵) ما پیغمبران خود را هم‌راه با دلایل متقن و معجزات روشن (به میان مردم) روانه کرده‌ایم، و با آنان کتاب‌های (آسمانی و قوانین) و موازین (شناسایی حق و عدالت) نازل نموده‌ایم تا مردمان (برابر آن در میان خود) دادگرانه رفتار کنند. حضرت علی (رض) عدالت را رمز بقا، استحکام و ترقی نظام سیاسی و ضامن ثبات و امنیت واقعی و منافی خشونت به شمار می‌آورد (قزوینی، ۱۳۷۱، ص ۹۷). یقیناً که عدالت نقش زیربنایی امنیت اجتماعی را بازی می‌کند و اگر در جامعه عدالت کامل برقرار باشد، کسی بر حقوق دیگری تجاوز نمی‌کند و در عین حال خواهان چیزی بیشتر از حق خود نخواهد بود. از سوی هم عوامل مؤثر در افزایش آسیب‌های اجتماعی هم تحت تأثیر قرار خواهد گرفت و خواه‌ناخواه شاهد کاهش آن‌ها در جامعه خواهیم بود.

تعدیل ثروت و مقابله با تضادهای اجتماعی

دین مقدس اسلام در هر برنامه‌ی طرف‌دار تعدیل و میانه‌روی است و همواره پیروان خود را از افراط و تفریط باز می‌دارد؛ تندروی و کندروی در انجام امور مختلف را از نشانه‌های جهل می‌داند. قرآن کریم برای کنترل ثروت انبوه و تثبیت میانه‌روی در جمع و صرف اموال، راه‌هایی را پیش‌بینی کرده است، پرداخت زکات، کفارات، صدقات، موقوفات، احسان و انفاق مستحبی از جمله آن‌هاست. در اقتصاد و امور مالی نیز این شیوه را به کار می‌برد و امت اسلامی را به تعدیل ثروت و میانه‌روی هم در معیشت و هم در بعد کسب مال که مردم را به مال حلال و درآمد مشروع و پرهیز از راه‌های حرام هم‌چون: غضب و غش و ربا تشویق و توصیه می‌کند، هم‌چنان در قسمت مصرف و مخارج، حتی اسراف در انفاق را هم مذموم و محکوم دانسته، به میانه‌روی ترغیب می‌نماید. (وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا) (فرقان، ۶۷) و کسانی هستند که به هنگام خرج کردن (مال برای خود و خانواده) نه زیاده‌روی می‌کنند و نه سخت‌گیری و بلکه در میان این دو (یعنی اسراف و بخل، حد) میانه‌روی و اعتدال را رعایت می‌کنند (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۷۶۲).

مقصود از تعدیل ثروت این است که تفاوت فاحش میان فقیر و غنی از بین برود و ثروت در دست طبقه و گروه خاصی در گردش نباشد. این موضوع به خاطر اهمیت اقتصادی و اجتماعی‌اش، به

صراحت در قرآن آمده است: (ما أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَاللرَّسُولِ وَ لِلَّذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ) (حشر، ۷) چیزهایی را که خداوند از اهالی این آبادی‌ها به پیغمبرش ارمغان داشته است، متعلق به خدا و پیغمبر و خویشاوندان (پیغمبر) و یتیمان و مستمندان و مسافران در راه مانده می‌باشد. این بدان خاطر است که اموال تنها در میان اشخاص ثروت‌مند شما دست به دست نگردد (و نیازمندان از آن محروم نشوند) (همان، ۱۱۶۹). پس می‌توان گفت که ثروت بالاتر از نیاز، سبب طغیان و کم‌تر از آن، موجب شقاوت و بدبختی می‌گردد؛ آن‌چه سعادت انسان را تضمین می‌کند، همانا میانه‌روی در زندگی و تعدیل اقتصادی است.

اسلام شیوه‌های متعددی از قبیل زکات، انفاق، قرض الحسنه و غیره را برای رسیدن به اهداف اقتصادی خود بیان نموده است که می‌توان این مجموعه از اصول را تحت عنوان کلی تعدیل ثروت قرار داد، چرا که در تمام این طرق ثروت به دست آمده از راه فعالیت اقتصادی به گونه‌ی در بین افراد جامعه توزیع می‌شود، این توزیع از یک سو موجب به کفاف رسیدن افراد جامعه و از سوی دیگر باعث کاهش فاصله‌ی فقیر و غنی می‌گردد و هم‌چنان در بعضی حالات قدرت اقتصادی حکومت اسلامی را تقویت می‌کند (هادوی تهرانی، ۱۳۸۸، ص ۱۱۵).

نقش منفی اقتصاد در از بین بردن امنیت اجتماعی

تورم

از جمله اهداف کلان هر نظام اقتصادی دست‌یابی به نرخ رشد بالا و با ثبات اقتصادی، کاهش نرخ تورم، ایجاد اشتغال کامل و توزیع عادلانه‌ی درآمد در کشور است. تورم وضعیتی است که سطح عمومی قیمت‌ها به طور مداوم و به مرور زمان افزایش می‌یابد. تورم یکی از اسباب اضطراب اجتماعی و بی‌بندباری اقتصادی، سقوط معیشتی، سپس سقوط فرهنگی و اخلاقی و بریدن مردم است. از پیامدهای آن از میان رفتن توازن اقتصادی است، هم‌چنان جایز شمردن آزادی اقتصادی و یا بازار آزاد، موجب می‌شود که ثروت‌ها به صورت تصاعدی افزایش یابد و مال وسیله‌ی گردش میان مثنی ثروت‌مند شود، سرانجام باید گفت که تکاثر و تورم برای هر حاکمیتی خطرناک است و از نظر اسلام نیز امر نا مشروع پنداشته شده است (حکیمی، ۱۳۷۰، ج ۶، ص ۵۹۲).

اختلاس و قاچاق کالا

پدیده‌ی اختلاس از مصادیق بازدارندگی چرخه‌های اقتصادی در مسیر شکوفایی کشور می‌باشد که علاوه بر تأثیرات منفی در چرخه‌ی رشد اقتصادی کشور مؤلفه‌های ثبات سیاسی، رفاه اجتماعی، امنیت ملی کشور را نیز تهدید می‌نماید. یکی از عوامل نگهدارنده‌ی سلامت اقتصاد جامعه و استحکام نظام،

قاطعیت در برابر کسانی است که از بیت‌المال مسلمین سوء استفاده می‌کنند. قاچاق کالا شرایط توزیع درآمدها و ثروت‌های اجتماعی را به هم می‌ریزد و مقدمات اقتصادی دولت را که می‌تواند از طریق هزینه‌های عمومی و اعطای کمک و دیگر حمایت‌های اجتماعی به طبقه محروم کمک کند، کاهش می‌دهد. اقتصاد گسترده غیر رسمی و معاملات ملی قاچاق از مهم‌ترین دلایل ظهور و تشدید فقر موجود ارزیابی می‌شود (پورزند، ۱۳۸۳، ص ۱۸)

بحث و نتیجه‌گیری

امنیت فردی حالتی است که در آن فرد فارغ از بیم تهدید به جان، مال، شرف و آبروی خود و یا از دست دادن آن‌ها زندگی می‌کند و امنیت اجتماعی یعنی آرامش و آسودگی که جامعه برای اعضای خویش فراهم می‌کند.

از مهم‌ترین و ضروری‌ترین نیازهای جامعه بشری، تأمین امنیت افراد می‌باشد که اقتصاد بارزترین نقش را در ایجاد آن دارد. رشد پایدار اقتصاد به عنوان مؤلفه‌ی مهم در تأمین امنیت تلقی می‌شود؛ زیرا اگر اقتصاد سالم باشد تولید امنیت می‌نماید و اگر امنیت خراب باشد تولید نا امنی می‌کند.

قرآن کریم موضوع امنیت را در ابعاد و زوایای مختلف آن مورد توجه قرار داده و اهمیت و ضرورت آن را به عنوان‌های متعدد معرفی نموده است.

از منظر قرآن کریم تأمین مواد غذایی یک کشور وابسته به زراعت، صنعت، تجارت و غیر آن می‌باشد. پیشرفت در امور صنعتی، باعث توسعه و رشد اقتصادی و هم‌چنان عنصر اصلی برای حرکت به سمت اشتغال و کاهش فقر و تأمین رفاه جامعه است.

اصالت دادن به کار و تلاش، عدالت اجتماعی، مالکیت چندگانه، آزادی اقتصادی، از مبانی اقتصاد در قرآن کریم می‌باشد که هرکدام به نوبه‌ی خود، در ایجاد اشتغال، رفع فقر و رسیدن جامعه به امنیت، نقش به‌سزایی ایفا می‌کنند.

رفع فقر و بهبود سطح اشتغال و رفاه، حاصل مدیریت درست امور اقتصادی و توجه به اصول علم اقتصاد است. ناتوانی در ایجاد اشتغال کافی در مقایسه با رشد نیروی کار باعث گسترش بیکاری در جامعه شده و این امر خود به کاهش امنیت در جامعه منجر می‌شود.

اگر در جامعه‌ی تولید کاهش پیدا کند، مفاسد اجتماعی و نا امنی افزایش یافته و عواملی مانند اعتیاد، سرقت، جنایت، طلاق و غیره که خود، ناشی از فشارهای مالی و فقر مادی است گسترش می‌یابد.

جایگاه اقتصاد در تأمین امنیت فردی و اجتماعی و راه‌کارهای آن از دیدگاه قرآن با تحقیقات همسان و یا مشابه قابل مناقشه بوده و با توجه به روش پژوهش حاضر محدود تحقیق‌های که در زمینه انجام شده، متغیرهای آن تحقیقات با متغیرهای تحقیق حاضر مورد مناقشه قرار می‌گیرد.

علی‌رضا اسلامی در مقاله‌ی خود تحت عنوان: «امنیت در قرآن» می‌باشد که در سال ۱۳۸۵ به نشر رسیده، نشان داده است که موضوع امنیت در قرآن با ابعاد آن بیان شده طوری که عوامل ایجاد امنیت و تهدیدات امنیت را ذکر نموده است. یافته‌های تحقیق حاضر با توجه به یافته‌های علی‌رضا اسلامی در این قسمت مشابه بوده و اما دارایی یافته‌های تازه نیز می‌باشد که دلالت بر غنای آن دارد.

تحقیقی را که جعفر انصاری تحت عنوان: «مبانی اقتصاد اسلامی از دیدگاه قرآن» در سال ۱۳۸۲ به نشر رسانیده به این نتیجه رسیده بود که شناخت و تدبیر امور اقتصادی از راه تعقل، اعتقاد به توحید، اعتقاد به معاد، دخالت دولت در اقتصاد، عدالت در عملیات اقتصادی و تزکیه می‌باشد. اما یافته‌های حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که تحقیق حاضر به جنبه‌های بیشتر موضوع پرداخته، هم‌چنان نقش اقتصاد را در تأمین امنیت فردی و اجتماعی از منظر قرآن بیان داشته و نیز برای رسیدن به رفاه اقتصادی راه‌کارهای را بیان داشته است.

امروزه کشور ما تشنه‌ی فعالیت اقتصادی سالم و ایجاد اشتغال برای جوانان و سرمایه‌گذاری مطمئن است و این همه به فضایی نیازمند است که در آن سرمایه‌گذار، صنعت‌گر و عنصر فعال در زراعت، از سلامت ارتباط حکومتی و امانت و صداقت متصدیان امور مالی و اقتصادی مطمئن بوده و احساس امنیت و آرامش کنند. اگر دست‌مفسدان و سوءاستفاده‌کنندگان از امکانات حکومتی قطع نشود و اگر امتیازطلبان و زیاده‌خواهان و انحصارجویان کنار زده نشوند، سرمایه‌گذار و تولیدکننده همه احساس ناامنی و ناامیدی خواهند کرد و کسانی از آنان به استفاده از راه‌های نامشروع و غیر قانونی تشویق خواهند شد. نظام اقتصاد اسلامی با پیروی از اهدافی هم‌چون رعایت عدل و انصاف در تعاملات اجتماعی و تعدیل ثروت و مقابله با تضادهای طبقاتی سهم به‌سزایی در ایجاد امنیت در جامعه دارد. متأسفانه با رشد عوامل مخرب هم‌چون تورم، اختلاس و غیره که نتیجه‌ی سودجویی افراد بی‌ایمان در جامعه می‌باشد، تأثیرات منفی این عوامل در چرخه‌ی اقتصاد کشور مؤلفه‌های ثبات سیاسی، رفاه اجتماعی و امنیت کشور را تهدید می‌کند و یکی از عوامل نگهدارنده‌ی سلامت اقتصاد جامعه و استحکام نظام، قاطعیت در برابر کسانی است که از بیت‌المال سوء استفاده می‌کنند.

منابع

- قرآن کریم
- احمدی میانجی، علی. (۱۳۸۲). مالکیت خصوصی در اسلام، تهران: ناشر دادگستر.
- پورزند، سعید. (۱۳۸۳). تشدید خطر فقر و درآمدهای ناعادلانه، روزنامه ایران: سال دهم، شماره ۲۸۷۳.
- نصری، قدیر. (۱۳۸۰). معنا و ارکان جامعه‌شناسی امنیت، فصل‌نامه راهبرد، شماره ۲۶.
- جوهری، اسماعیل بن حماد. (۱۴۰۷ق). صحاح اللغه، بیروت: دارالعلم للملایین.
- حائری، محسن. (۱۳۸۶). اندیشه‌های اقتصادی در نهج البلاغه، تهران: بنیاد نهج البلاغه.
- حسینی، زبیدی، محمد مرتضی. (۱۴۱۴ق). تاج العروس من جواهر القاموس، بیروت: دارالفکر.
- حکیمی، محمد رضا. (۱۳۷۰). الحیاه، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- خرم‌دل، مصطفی. (۱۳۸۴). تفسیر نور (خرم‌دل)، ج ۴، تهران: نشر احسان.
- راغب‌اصفهان‌ی، حسن بن محمد. (۱۴۱۲ق). ترجمه و تحقیق مفردات الالفاظ قرآن. ترجمه‌ی غلام رضا خسروی. تهران: نشر مرتضوی.
- رضایی دوانی، مجید. (۱۳۸۹). مقدمه‌ی بر مالیه عمومی در اسلام، قم: انتشارات سمت.
- طالب، مهدی. (۱۳۶۸). تأمین اجتماعی، ایران: آستان قدس.
- عمید، حسن. (۱۳۶۳). فرهنگ عمید، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- عمید، زنجانی، عباس علی. (۱۳۶۸). با فقه سیاسی، تهران: موسسه انتشارات امیرکبیر.
- قحف، منذر. (۱۳۸۵). علم اقتصاد اسلامی به تعریف و روش، فصل‌نامه تخصصی اقتصاد اسلامی، شماره ۲۳.
- قزوینی، عبدالکریم بن محمد. (۱۳۷۱). بقا و زوال در کلمات سیاسی امیرالمؤمنین (رض)، قم: کتاب‌خانه آیه‌الله مرعشی نجفی.
- مارشال، آلفرد. (۱۳۴۰). اصول علم اقتصاد، ترجمه‌ی حسین مرتمن، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- مصطفوی، حسن. (۱۳۶۸). تحقیق فی کلمات القرآن‌الکریم، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- هادوی تهرانی، مهدی. (۱۳۸۸). ساختار کلی نظام اقتصادی اسلام در قرآن. موسسه فرهنگی خانه خرد.